

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Гуманістичний напрям освітнього розвитку потребує втілення в практику навчання і виховання етичних, естетичних, громадянських ідеалів, так й інноваційних, технологічних, природничих знань в умовах постінформаційного суспільства. Людство має перебудовувати існуючі моделі соціальних взаємозв'язків відповідно до нових запитів часу. Для цього нагальним завданням є розширення й удосконалення соціокультурного середовища, «окультурення» змісту освіти, інтеграція культурно-освітніх інституцій з метою посилення інтелектуального, морального, естетичного, духовного потенціалу навчально-виховного процесу всіх освітніх ланок.

Нагальним є завдання по вивченню і створенню сучасних виховних систем, технологій і методик у сфері національно-патріотичного виховання, збільшенню відвідуваності закладів, музеїв, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції українського народу, його історично-культурну і природну спадщину, боротьбу за незалежність і територіальну цілісність України, науково-технічні, спортивні досягнення. Винятковий інтерес у цьому сенсі, як і в напрямі модернізації формальної і неформальної освіти протягом усього життя представляє музейна педагогіка як галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес.

Якість освіти, рівень громадянської, національної свідомості, ключових компетентностей особистості і суспільства будуть значно вищими за умови активної інтеграції навчально-освітніх закладів усіх рівнів із музейними установами задля пізнання й опанування суб'єктами навчально-виховного процесу національними та світовими культурними цінностями. Музей як освітній заклад мусить упроваджувати суб'єкт-суб'єктну модель спілкування, міжособистісний, культурно-світоглядний, міжкультурний діалог.

Діалогова концепція зумовлена тим, що діалогічні відносини стають універсальними як для музейного так і для педагогічного світу. Їхня синергія, інтеграція лише підсилює необхідність упровадження в галузь і музейної педагогіки діалогічної моделі. Особистісно-орієнтована парадигма в навчально-виховному процесі, значущість пріоритетів сталого розвитку, гуманітарних, історично-культурних цінностей у становленні, вихованні Людини і суспільства потребують якісних змін як в методології реалізації сутності і функцій музею, та і навчальних закладів. Музейна педагогіка має у своїй основі мати такий ефективний механізм, метод реалізації окреслених завдань як діалог, без якого послаблюється формування критичного мислення, самосвідомості, самопізнання, мотиваційність щодо самоудосконалення. Зважаючи на те, що музейна педагогіка передбачає виконання трьох найголовніших сенсів: а) служити людині і виховувати людину; б) служити народу і державі і виховувати народ; в) служити людству

і виховувати людство, то це значно актуалізує сучасне комунікаційне середовище, якість соціокультурного, міжкультурного, міжособистісного діалогу.

Сам характер творення такого міждисциплінарного явища, як музейна педагогіка, об'єктивно передбачає наявність міжінституційного діалогу. Проте його якісні виміри залежать відбільш присутніх чинників ніж формальні взаємозв'язки. Очевидно, зміст, ідеологія «сталінської» педагогіки, направлені на ліквідацію педології (науки про дитину), дитиноцентричної освітньої домінанти, суб'єкт-суб'єктності в навчанні і вихованні, не слугували ствердженню діалогічної культури у сфері взаємин «школа–музей». Ідеологічні імперативи, оцінки, які панували в авторитарних, тоталітарних політичних режимах визначали як світоглядні бачення «світу», так і форми та методи спілкування Людини з «культурою».

Використання потенціалу музейної педагогіки – важливий напрям у стратегії розвитку національної освіти та формування суспільства життєво компетентних громадян, що забезпечуватиме реалізацію кращих європейських освітніх стандартів відповідно принципів сталого розвитку світу. Ця проблема викликає значну зацікавленість у середовищі науковців, педагогів, працівників музеїв, культурних закладів та широких кіл громадськості і вимагає нових науково-методологічних обґрунтувань, організаційно-педагогічних і нормативних рішень щодо підвищення суспільної значущості української музейної педагогіки в системі неперервної освіти.

Антропоцентричний підхід зумовлює актуалізацію використання музейної педагогіки, що знаходиться на стикові музеєзнавства, педагогіки, психології. Тому всі психопедагогічні аспекти різноманітних комунікацій у музейному середовищі є предметом цієї наукової дисципліни. Нинішній час, який можна характеризувати як період антропоцену, вимагатиме дедалі більш досконалих методик щодо роботи з відвідувачами, форм та змістових напрямів впливів комунікацій на аудиторію. Проте сучасна музейна педагогіка далеко не обмежується тільки роботою з дітьми та юнацтвом, а, по-перше, торкається всіх верств населення, його вікових і соціальних станів згідно парадигми «освіти впродовж життя», по-друге, її взаємозв'язки і впливи інтегровані в усі сегменти музейної діяльності. Головною її сутністю передусім у межах освітньо-культурної концепції є ідея, пріоритети, направлені на формування в Людини почуттєвої і громадянської освіченості, високих емоційно-почуттєвих станів особистості, її творчих здібностей, на активізацію ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини, вироблення критичного мислення і внутрішніх мотивацій для самовдосконалення. Отже, можна виокремити (окрім людиноцентричного) також й інший, надзвичайно значущий підхід комунікаційного характеру – культурологічний, який, опираючись на культурологію (*cultura, logos* – учення) як науку про закономірності розвитку культури, тенденції взаємодії суспільства і культури, розглядає з одного боку знаки, символи, об'єкти спадщини як предмети конкретного мікро- і макро-культурного поля,

з іншого – всі суб'єкти в процесі музейної комунікації виступають представниками конкретного культурного світогляду. Музейна комунікація прямо й опосередкована скрізь попросякнута позиціями і сенсами культурних знань. Саме ефективне використання в музейній справі наявного культурного продукту робитиме вертикальну комунікацію (держава – музейні установи) і горизонтальну (різнотематичні і різнопідпорядковані установи) більш продуктивною, суб'єктною, громадянською, гуманістичною, націє-державотворчою. Культуровідповідність стає центральним принципом і в змісті національної музейної педагогіки.

Означені підходи використовуються в широкому контексті музейної діяльності відповідно тих соціальних функцій, які виконує на даний час відповідна установа. Суспільна роль музею часто навіть за короткий проміжок часу може радикально змінюватися залежно від потреб держави, суспільства, людини. Зміст роботи музеїв залежить не тільки від специфіки, якості фондів, культурних та естетичних потреб, але й передусім від характеру суспільних відносин, державного устрою, розвинутості громадянського суспільства і демократії, загальної культури населення, якості життя. Відповідно до сили впливу тих чи інших чинників формується зміст, форми, принципи діяльності, особливо ціннісні виміри й оцінки фондів музейних зібрань. Безперечно, що першочергово ці впливи стосуються двох визначальних функцій. Насамперед документування – ціленаправлений процес відображення в музейних фондах, предметах, експозиціях тих процесів (згідно профілю), які характеризують конкретне суспільне життя, природні процеси з їхніми вартісними означеннями, ідеалами, традиціями, способами життя. Ця функція безпосередньо торкається процесі збереження культурної спадщини. Проте існує не менш значуща функція – освіти, просвітництва, виховання Людини і Суспільства. Головний акцент цієї діяльності полягає у «розкриванні» музейних цінностей культурно-історичного і природного середовища. Безумовно, що сам музейний предмет потенційно наділений інформаційно-пізнавальними, емоційними, естетичними властивостями. При цьому він здатен виконувати різноманітні завдання морально-етичного, естетичного, навчально-виховного, пропагандистського, громадянського, ідеологічного характеру. Усе це реалізується в процесі комунікації експозиційною, науково-дослідницькою чи просвітницькою формами діяльності. Соціокультурне, політичне середовище, ідеологія, цінності й етичні орієнтири, які домінують у суспільстві, відіграють головну роль в змісті музейної діяльності та музейної педагогіки, яка є визначальним складником при здійсненні основної функції освіти і виховання в умовах музейного середовища.